

LBRIS

We know
books

ILIAS VOULGARAKIS

Tu de ce îți judeci fratele?

*Despre clevetirea și
osândirea aproapelui
din cuvântul și fapta
Părinților Pustiei*

Traducere din limba greacă
protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă

editura
Σοφία

București

gol că fac asta din trândăvie, și nu dintr-o judecată întemeiată – cum vor să ne creeze impresia –, își caută refugiul în teorie și prezintă diferite rațiuni și argumente spre a o respinge...¹⁹².

Cuprins

Către cititor	9
Abrevieri	18
Câteva gânduri preliminare despre clevetirea și osândirea aproapelui	19
I. Ce înseamnă clevetirea și osândirea aproapelui. .	23
1. Ce sunt clevetirea și osândirea aproapelui . .	23
2. Chipurile clevetirii și ale osândirii	25
3. Ce ne împinge să clevetim și osândim.	28
4. Cauzele clevetirii și osândirii	30
II. Părinții ascetici sunt împotriva clevetirii și osândirii aproapelui.	43
1. Opreau clevetirea și osândirea aproapelui . .	43
2. Pildele sfinților	50
3. Clevetirea și osândirea sunt păcate	62
4. Clevetirea și osândirea – încălcarea învățaturii creștine	67

¹⁹² Isidor Pelusiotul, *Epistola către presviterul Tedosie*, V, 234 (PG 78, 1473C).

III. Părinții ascetici lămuresc de ce clevetirea și osândirea aproapelui sunt ceva rău	73
1. Judecata omenească nu este de netăgăduit .	73
2. Nu cunoaștem sporirea sufletească a celuilalt	90
3. Cine clevetește și osândește pe sine se păgubește	97
IV. Ce ne învață părinții ascetici despre clevetirea și osândirea aproapelui	111
1. Când e îngăduită judecarea aproapelui. . . .	111
2. Cum ajungem la tămăduirea patimilor clevetirii și judecării aproapelui	119
3. Când ceilalți ne vorbesc de rău	135
În loc de concluzii	145

Comenzi:
www.librariasophia.ro

Difuzare:
 SUPERGRAPH
 Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
 031216, București
 Tel.: 021-320.61.19; fax: 021-319.10.84
 e-mail: contact@supergraph.ro
www.librariasophia.ro
www.sophia.ro

Vă așteptăm la
 LIBRĂRIA SOPHIA
 str. Bibescu Vodă nr. 19,
 040151, București, sector 4
 (lângă Facultatea de Teologie)
 tel. 021-336.10.00; 0722.266.618
www.librariasophia.ro

*Eu nu judec pe nimeni.
In. 8, 15*

*Cine ești tu, ca să judeci pe sluga altuia?
Pentru stăpânul său stă sau cade.
Dar va sta, căci Domnul are putere ca să-l facă să stea.
Rm. 14, 4*

*Unul este Dătătorul legii și Judecătorul:
Cel ce poate să mântuiască și să piardă.
Iar tu cine ești, care judeci pe aproapele?
Iac. 4, 12*

*Nu judecați, ca să nu fiți judecați.
Mt. 7, 1*

*Dar tu, de ce judeci pe fratele tău?
Sau și tu, de ce-l socotești de nimic pe fratele tău? Căci toți ne
vom înfățișa înaintea judecății lui Dumnezeu.
Rm. 14, 10*

*Pentru aceea, oricine ai fi, o, omule, care judeci,
ești fără cuvânt de apărare;
căci, în ceea ce judeci pe altul, pe tine însuți te osândești,
căci același lucruri faci și tu care judeci
Rm. 2, 1*

*De aceea, nu judecați ceva înainte de vreme,
până ce nu va veni Domnul,
Care va lumina cele ascunse ale întunericului și
va vădi sfaturile inimilor.
Și atunci fiecare va avea de la Dumnezeu lauda.
I Cor. 4, 5*

Către cititor

Nu-i cu putință să nu se bucure sincer cineva și să nu dea slavă lui Dumnezeu când vede în zilele noastre cum înflorirea studiilor patristice este însoțită de interesul pentru literatura ascetică și monahism. Cândva pustia n-a fost doar Universitatea unde se cultiva cunoașterea teologică, ci și laboratorul unde mii de suflete au preluat această cunoștință, transpunând-o în viață. Și această cunoaștere a pustiei, devenită viață, care izvora asemenea unui alt aur negru, s-a arătat o energie atotputernică, ce în lumea de atunci îi dădea vieții un alt sens.

În vremurile noastre, după secole de dezorientare omenească, reîncepe căutarea în urma căreia viața aspiră să-și redobândească profunzimile pierdute. Firește, această căutare are loc, pentru cei mai mulți, în orizontul lumii acesteia. Dar nu lipsesc cazurile în care anumiți privilegiați preferă căutarea orientată vertical. Mulți dintre ei aleg sau mai bine zis sunt aleși de Dumnezeu pentru pustie. Sonda de căutare duhovnicească pătrun-

de din nou cu ajutorul rugăciunii în taina Cuvântului Întrupat, adâncindu-se prin intermediul introspecției în abisul conștiinței. Cu multe nădejdi sunt așteptate să izvorască, mulțumită acestei lucrări, zăcămintele aducătoare de viață care să asigure din nou acea energie unică, ce poate ajuta omul să-și regăsească profunzimile pierdute ale vieții.

Acesta este de altfel motivul pentru care credinciosul de astăzi se bucură și dă slavă lui Dumnezeu când constată redeşeptarea interesului pentru literatura ascetică și monahism.

Ca o pildă, printre multe altele, foarte prețioasă, a ceea ce poate să însemne acest interes, sunt cuvintele străvechilor dascăli ai pustiei despre două patimi atât de obișnuite și înrudite una cu alta: clevetirea și osândirea aproapelui.

Înainte însă de a ocupa locul ucenicului râvnitor spre a asculta cu zdobire de inimă înțelepciunea marilor părinți, care au învățat și pățimit cele dumnezeiești, sunt necesare câteva precizări.

Trăim într-o epocă în care ne confruntăm zilnic cu realitatea judecării aproapelui. Și de cele mai multe ori această judecare nu e doar utilă, ci și necesară. Regimul politic, de pildă, pe care l-am ales spre a ne chivernisi viața și pe care-l socotim ca fiind cel mai potrivit nu poate funcționa dacă nu ne vom exprima judecata. Dincolo de aceasta, judecata asupra aproapelui și exprima-

rea ei funcționează ca ceva de la sine înțeles, de multe ori devenind ceva de dorit prin sine. În spațiul mai larg al artei prezența criticilor este consacrată. Actul de justiție se întemeiază pe judecată. Fiecare știință în parte, consiliile consultative și comisiile de judecată sunt chemate să-și exprime decizia. Oriunde există examene, judecata este o condiție. Chiar și în relațiile interumane obișnuite are loc același lucru.

Oare alegerea temei, supusă reflecției, nu e adecvată epocii noastre și oare nu cumva problematica și exigențele ei îl induc în eroare pe credinciosul de astăzi? Cu alte cuvinte, oare nu cumva îl scot din ritmul vieții contemporane, îl lipsesc de posibilitatea de a comunica cu omul contemporan și îl fac incapabil să primească noul? Oare nu îl privează de posibilitatea de a-și aduce mărturia în mijlocul lumii și de a contribui astfel în chip pozitiv la rânduirea celor din viața de aici?

Însă atunci când afirmăm că în epoca noastră judecata este un act cotidian și necesar, cu alte cuvinte, că este o funcție socială, nu înseamnă că orice formă a ei poartă și pecetea recunoașterii unanime. Experiența umană ne poate spune destule despre patologia judecății. Bârfa, vorbirea de rău, mărturia mincinoasă, calomnia sunt doar câteva dintre simptomele ei clinice. Și aceste simptome pot fi foarte ușor multiplicat. Prin

urmare, judecata nu este o faptă săvârșită indiferent și independent de ethosul uman. Astfel, a se vorbi despre deontologia judecății nu este ceva ce-ar putea dezorienta credinciosul sau a-i face deservicii.

În cazul nostru, sensul judecății nu este atât axiologic, cât soteriologic. Judecata, despre care vorbesc părinții ascetici, nu se referă la aspecte în hotarele viețuirii terestre, în orizontul ei mundan, ci la adevărata viață a omului în relație cu Dumnezeu. Din această perspectivă, cuvântul părinților ascetici despre judecata aproapelui reprezintă o altă latură a eticului, diferită de aceea a cuvântului lumesc asupra aceleiași teme. De aici tragem concluzia că cele afirmate despre prima formă de judecată și cele despre cea de-a doua formă de judecată nu sunt de fiecare dată comparabile. Din același motiv nici nu sunt reciproc obligatorii. Astfel rezerva exprimată inițial, anume că ceea ce susțin părinții ascetici privitor la judecată ar putea dezorienta credinciosul, îndepărtându-l de datoria de a lua parte la evoluția seculară a lumii, nu-și află justificarea.

Indiferent de cele afirmate mai sus, învățăturile părinților ascetici privitor la judecată, prezente în această carte, au în vedere atitudinea de respect a monahului în spațiul vieții duhovnicești personale față de celelalte persoane, atunci când relația sa cu acestea este în afara unei răspun-

deri administrative sau duhovnicești concrete. Când monahul poartă povara acestei răspunderi, asemenea, de pildă, egumenului, atunci acestuia i se recunoaște dreptul de a formula judecăți și de a lua hotărâri. Însă dreptul acesta nu se află în legătură cu persoana, ci cu slujirea sa. Avva Macarie Egipteanul sfătuiește: „Fățiș, să vă asumați treapta de egumen, adică să rânduiești ascultări sau să dați sfaturi. Sau, de asemenea, să pedepsiți, sau să certați, sau să mângâiați, după nevoie, în acord cu cuvântul apostolului, acolo unde este spre folos. Și toate acestea sunt necesare, căci altminteri smerenia și blândețea voastră vor ajunge pricină de neorânduială în relația egumenului cu cei aflați în ascultarea sa și din acest motiv mănăstirile vor suferi tulburare. În sinea voastră însă să vă socotiți robi netrebnci ai fraților. Astfel, ca niște buni pedagogi, căroră vi s-au încredințat copiii oamenilor de seamă, să vă îngrijiți cu multă bunăvoință și frică de Dumnezeu de creșterea duhovnicească a fiecărui frate și în privința fiecărui lucru bun. Și să știți că Dumnezeu va răndui pentru truda voastră o mare răsplată, care nu vi se va lua niciodată îndărăt”¹.

¹ Sf. Macarie Egipteanul, *Epistola mare XVII* (VEPES 42, 156, 27). Există multe fragmente similare. A se vedea și: Ioan Scărarul, *Cuvântul al XXXI-lea și al LXXXV-lea*, Ed. Papadimitriou, Athena, 1970, p. 179α; *Viața lui Teodor Studitul XVII* (PG 136BC); de asemenea *Testamentul său* (PG 99, 1877A ș. urm.); Hotărâri sinodale (PG 119, 1153 C) ș.a.m.d..

Sfântul Vasile cel Mare formulează pe aceeași temă următoarea întrebare în *Constituțiile Mari*: „Este cumplit păcatul egumenului, dacă nu-i ceartă pe cei ce păcătuiesc?”. Și apoi răspunde: „Fiindcă egumenului i s-a încredințat grija tuturor monahilor și pentru fiecare dintre ei va da răspuns, trebuie să certe. Egumenul trebuie să știe că dacă un frate va cădea într-un păcat, fără ca el să-i spună care este legea lui Dumnezeu, sau dacă fratele acesta va stărui în păcat, fără a fi învățat de el care este chipul îndreptării, egumenului i se va cere sângele fratelui, în acord cu ceea ce spune *Scriptura*. Și aceasta se va petrece cu mult mai mult dacă egumenul nu va învăța ceea ce voiește Dumnezeu, însă nu din ignoranță, ci trecând de bunăvoie cu vederea păcatele fiecărui dintre frați, astfel încât să nimicească buna-rânduială în viața fraților”².

Cât privește răspunderea duhovnicească concretă, despre care am vorbit mai sus, din perspectiva căreia uneori judecata e îngăduită, să aducem în discuție viața mănăstirii de obște, unde fiecare dintre frați se simte absolut solidar cu celălalt. Iată ce scrie Sfântul Vasile cel Mare privitor la aceasta: „Fiecare păcat trebuie adus la cunoștința egumenului fie de către cel ce a păcătuțit, fie de către cei ce și-au dat seama, în acord cu ceea ce a poruncit Domnul, după ce, bineînțeles,

² Sf. Vasile cel Mare, *Constituțiile Mari*, XXV, 1 (VEPES 53, 183, 17).

au încercat să-l vindece. Dacă răul va fi trecut sub tăcere, atunci boala rămâne de netălmăduit. Așa cum nu-l numim binefăcător pe cel ce ascunde în trup cele rele, ci pe cel care, prin dureri și tăieturi în carne vie, le vădește, astfel încât fie alungă boala prin vărsătură, fie face cu putință, în genere, vindecarea prin simpla dare pe față a pătimirii, în același fel și cel ce ascunde un păcat e ca și cum l-ar ajuta pe cel bolnav să moară”³.

Desigur, acest înțeles al răspunderii și asumării duhovnicești se extinde asupra întregii Biserici. Dar mai multe despre acest aspect, în subcapitolul cu titlul „Când îngăduie Dumnezeu judecata”. Înainte de a continua, vom cere sfatul Sfântului Vasile cel Mare, care ne va ajuta să înțelegem deosebirea dintre judecata din interes duhovnicesc și cea de dragul satisfacției personale. Reproducem aici câteva gânduri personale ale marelui ierarh, încredințate de el episcopului Patrófilos, care arată cât de mult el însuși fugea de judecată atunci când nu putea să fie de ajutor: „Cine sunt cei ce s-au adunat și cum fiecare dintre ei a fost hirotonisit și în urma cărui fel de viețuire a ajuns la această putere eu nu-mi voi îngădui niciodată să iau în discuție. Eu am învățat să mă rog «ca să nu grăiască gura mea lucruri omenești» (Ps. 16, 4). Însă tu, de vei cerceta, vei afla. Și chiar de nu vei putea, nicio-

³ *Id.*, *Constituțiile Mari* XLVI (VEPES 53, 207, 34).